Перший арешт В’ячеслава Чорновола: початок великої боротьби

Віктор БЕДЬ,
голова Всеукраїнського товариства борців за незалежність України,
народний депутат України першого скликання

Антоніна ВЧОРАШНЯ,
голова Закарпатського обласного товариства борців
за незалежність України у ХХ столітті

м. Ужгород,
15 листопада 2025 р.

15 листопада 1967 року у Львові було заарештовано журналіста, літературного критика, правозахисника та майбутнього лідера українського національно-визвольного руху та Народного Руху України — В’ячеслава Максимовича Чорновола. Йому інкримінували «поширення завідомо неправдивих вигадок» про комуністично-радянський державний лад в Союзі РСР — стандартну формулу для політичних репресій проти інакодумців [1], [2].

Ця подія стала поворотним моментом не лише в житті В’ячеслава Чорновола, а й у формуванні українського правозахисного руху, що у 1960-х роках лише набував сили після хвилі «відлиги» й початку нового наступу комуністично-радянської влади на свободу думки.

Походження і становлення

В’ячеслав Чорновіл народився 24 грудня 1937 року в селі Єрки Черкаської області [1]. Навчався на філологічному, а потім — журналістському факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка, працював на телебаченні, у пресі, був секретарем комсомолу на будівництві Київської ГЕС. У 1964 році вступив до аспірантури, але через «неблагонадійні погляди» допущений до навчання не був [1].

Із середини 1960-х він активно долучався до руху шістдесятників, виступав за культурну і громадянську свободу, різко критикував цензуру та переслідування інтелігенції [2], [3].

Публічний протест і шлях до арешту

4 вересня 1965 року, під час прем’єри фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна», В’ячеслав Чорновіл разом з Іваном Дзюбою та Василем Стусом відкрито виступив проти політичних арештів українських інтелектуалів [3].

Після цього він уклав дві резонансні книжки-самвидаву:

- «Правосуддя чи рецидиви терору?»;
- «Лихо з розуму (Портрети двадцяти злочинців)».

У цих працях він документував незаконні арешти та судові процеси над українськими діячами. Саме ці тексти стали головною підставою для відкриття проти нього кримінальної справи за ст. 187-1 Кримінального кодексу Української РСР «Наклеп на радянський лад» [4].

24 липня 1967 року за вказівкою прокурора Української РСР Федора Глуха було порушено кримінальну справу проти В’ячеслава Чорновола [4]. 3 серпня його заарештували і помістили в Львівське КДБ [4].

Слідство велося з грубими порушеннями: відмова в праві на скарги, ігнорування свідків, тиск на підозрюваного. На знак протесту він оголосив дев'ятиденне голодування [2].

Суд у Львові: 15 листопада 1967 року

Процес у Львівському обласному суді став показовим. Обвинувачення побудували на твердженні, що його самвидавські матеріали «спрямовані на підрив радянського ладу» [2], [4].

Суд засудив В’ячеслава Чорновола до максимуму, передбаченого статтею — три роки позбавлення волі [1], [2].

Він відбув половину терміну й був звільнений за амністією з нагоди 50-річчя Жовтневого перевороту (так званої Жовтневої соціалістичної революції 1917 р.).

Після першого арешту: незламність і другий удар системи

Звільнившись, В’ячеслав Чорновіл не припинив боротьби.

У 1970 році він започаткував машинописний нелегальний журнал «Український вісник», який став основним інформаційним майданчиком українського правозахисного руху [2].

У 1972 році його заарештували вдруге — цього разу засудили до 6 років таборів і 3 років заслання за вигаданими звинуваченнями. Покарання відбував у мордовських таборах [2].

У 1979 році став членом Української Гельсінської групи, а в 1980-му знову був заарештований — уже за абсурдним обвинуваченням у «спробі зґвалтування», що стало традиційним прийомом КДБ проти дисидентів [1], [2].

Повернення, політична діяльність та смерть

До України Чорновіл повернувся у 1985 році й одразу став одним із організаторів національного руху кінця 1980-х років, народним депутатом України, одним із засновників та лідером Народного Руху України [1].

25 березня 1999 року він загинув у автокатастрофі за нез’ясованих і досі суперечливих обставин біля Борисполя. Багато дослідників розглядають версію політичного вбивства [5].

Акт політичних репресій: перший арешт В’ячеслава Чорновола

Перший арешт 1967 року став:

- символічним народженням морального авторитета українського правозахисного руху;
- стартом послідовної боротьби українців за свободу слова, національну гідність і права людини;

- свідченням системної репресивної політики Союзу РСР, спрямованої проти української інтелігенції та національної ідентичності.

Це був початок тривалого шляху, який перетворив В’ячеслава Чорновола у постать національного масштабу — символ незламності, чесності та служіння Україні.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія — «В’ячеслав Чорновіл».
   URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чорновіл_В’ячеслав_Максимович
   (дата доступу: 15.11.2025)
2. Радіо Свобода — «В’ячеслав Чорновіл: життя і боротьба».
   URL: https://www.radiosvoboda.org/a/28935236.html (дата доступу: 15.11.2025)
3. Радіо Свобода — «Світло «Тіней забутих предків»: 60 років тому …». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/30812377.html (дата доступу: 15.11.2025)
4. Український інститут національної пам’яті - «До 80-річчя від дня народження В’ячеслава Чорновола» — URL: https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/do-80-richchya-vid-dnya-narodzhennya-vyacheslava-chornovola (дата доступу: 15.11.2025)
5. Фотографії старого Львова - «15 листопада 1967 р. у Львові був арештований В’ячеслав Чорновіл». URL: https://photo-lviv.in.ua/15-lystopada-1967-roku-u-lvovi-buv-areshtovanyy-v-iacheslav-chornovil/ (дата доступу: 15.11.2025)